

Становище

На дисертационния труд на тема „Европейският съюз и раждането на страните от Арабската пролет: възможности и предизвикателства за асиметрична взаимозависимост“;

На Мохамед бен Али ал Ноейми, докторант в катедра „политология“ на СУ „Св. Кл. Охридски“;

За получаването на степента „доктор“ по политология, научно направление, 3.3. политически науки;

От проф. д.ик.н. Владимир Стефанов Чуков

Дисертационният труд се състои от увод, три глави, заключение и използвана литература. Общият обем е 148 страници, написани на английски език. Използваната литература наброява 75 източника на английски и френски език. От формална гледна точка изследването отговаря на академичните изисквания за присъждането на желаната научна и образователна степен.

Темата, избрана от дисертанта, е изключително актуална и е от значение за развитието на науката международни отношения, в частност, блискоизточноизточните изследвания. Тя може категорично да бъде определена като дисертабилна, което е иманентен компонент при зачисляването на всеки един докторант. Г-н ал Ноейми дава своята визия и добре аргументирани представи за развитието на Близкия Изток след „Арабската пролет“ във взаимозависимостта и взаимнообвързаността си със съседния европейски континент и в частност, с Европейския съюз. Той е на мнение, че зависимостта между двата географски региона е асиметрична, което е негово право. Всъщност уязвимото място на подобна теза е, че разглежданата релация не е предвидима, каквото би била между два равностойни външнополитически субекта, които респективно, географски, изпълват двата бряга на Средиземно море. От едната страна е утвърден субект на международните отношения (с един от трите най-големи БВП в световен мащаб), а от друга – съвкупност от държави в преход.

Структурата на дисертационния труд е базирана върху принципа от общото към частното, което е класическа логическа постройка при подобен тип изследвания. Тук се чувства влиянието на научния ръководител. В първата глава „Поява и кризисна

настройка на Евро-средиземноморското партньорство (от 1990 до 2004)“ дисертантът построява теоретичната рамка за своя анализ на разглеждания обект, очертава и спецификата на методологичния си подход. Паралелно с това дава обилна емпирична информация и се опитва да направи сериозен анализ на първия организиран диалог между двата бряга на Средиземно море, наречен Барселонски процес.

Във втората глава „Две провалени присъединителни политики: южното измерение на ЕС-политика на добросъседство и Съюзът за Средиземноморието“ г-н ал Ноейми щрихова следващите етапи на развитие на средиземноморския диалог. В първия параграф той ясно очертава зададената от ЕС схема на двустранни взаимоотношения, а именно демократични реформи срещу икономическа помощ. Авторът поставя акцент върху диференцираното поведение на отделните южносредиземноморски държави. В следствие то определя, до голяма степен, посоката и динамиката на развитието на собствените им вътрешнополитически процеси, свързани с „Арабската пролет“. За разлика от Мароко, Тунис, Египет, Ливан и палестинската автономия, „революционните“ Сирия, Либия и Алжир остават в изчаквателна позиция, спрямо изготвените от ЕС „екшън планове“. Сякаш това предопределя и различното развитие на мощната социално-политическа вълна, наречена „арабска пролет“ от една страна, в двете обособени групи държави като цяло и от друга страна, между самите държави във всяка една от двете групи.

Във втория параграф в тази глава „Съюзът за Средиземноморието: идеята и последиците“ дисертантът много добре е доловил съдържанието на заложената от бившия френски президент Никола Саркози теза. Последният се опитва да издигне нивото на средиземноморския диалог, институционализирайки го в отделна регионална международна организация. Намеренията му обаче остават твърде прозрачни. Той се опитва да неутрализира аспирациите на Турция за пълноправно членство в ЕС, паралелно с желанието му да превърне Франция в неоспорим средиземноморски лидер, неделящ съюзното ръководство с друга държава, какъвто е случаят в ЕС с Германия.

Третата глава „Европейският съюз, Европа и арабската пролет“ е тази, която съдържа основните приносни моменти. Дисертантът се опитва да очертае пряката взаимозависимост между Стария континент и неговата регионална организация и ураганната вълна на „арабската пролет“, избухнала през 2011 г. Г-н ал Ноейми прави чудесен анализ, от чисто институционална гледна точка, обяснявайки пряката релация на процеси, протичащи между двата бряга на Средиземно море. Той хиперболизира институционалната недостатъчност на арабската държава, посочвайки примера с

Тунис, в който се появи първата иредентистка искра. Трябва да кажем, че тази арабска държава има дори по-дълъг демократичен опит от някои европейски държави. Първата туниска конституция е създадена през 1861 г. с помощта на Франция, докато първата българска конституция, Търновската, е създадена през 1879 г. Това показва, че не е въпрос единствено до институционалността и до опита, но също така и до социалния генезис и зрялост на обществото. Става въпрос за това, което г-н ал Ноейми нарича „специфични арабски традиции и нрави“.

В тази светлина можем да очертаем няколко безспорни приноса в настоящата дисертация, а именно:

1. Много подробен и емпирично коректен анализ на диалога между двата бряга на Средиземно море. Като дипломат от кариерата г-н ал Ноейми много детайлно е разгледал взаимоотношенията между отделните институции, стимулиращи или затормозяващи динамиката на евро-средиземноморските контакти.

2. Много добре са отграничени отделните групи и държави в зависимост от степента на ангажираност и участие в диалога, оформени съгласно моделите, схематизирани от теорията на външната политика. Нормално, г-н ал Ноейми поставя специален акцент върху потенциалната роля на Съвета за сътрудничество от страните от Персийския залив, чийто член е и неговата родина.

3. Правят се прогнози за бъдещото развитие на диалога чрез даване на препоръки за неговото подобряване и активизиране. Подобен подход е задължителен в изследване в областта на политическите науки.

Предоставеният ми автореферат също отговаря на законовите изисквания.

Наред с безспорните достойнства на дисертацията е необходимо и да се отбележат някои слабости и да се направят препоръки с оглед на бъдеща изследователска дейност.

1. Анализът би бил много по-убедителен, ако освен институционалната плоскост, беше разгледана и социалната, демографската, етно-конфесионалната и дори трибалистичната специфика на арабското общество. Става въпрос за това, което дисертантът непрекъснато нарича „арабски традиции“. Според мен, тогава г-н ал Ноейми щеше да достигне до избода, че основна причина за избухването на „Арабската пролет“ е ерозията на средната класа в арабските средиземноморски страни, която до 2011 г. силно подкрепяше диктаторските режими. Вълната избухна именно в Тунис и Египет, тъй като икономиките на тези две страни бяха най-силно свързани с европейската. Последната „ретранслира“ своята финансова и икономическа криза,

започнала още през 2008 г., в своята периферия, каквато се явява стопанството на споменатите две арабски държави.

2. Добре би било да се задълбочи анализа на идеологическата специфика на „Арабската пролет“. Става въпрос най-вече за ролята на движението на Мюсюлманските братя и впоследствие формирането на двете групи държави в арабския свят в рамките на тази вълна, а именно про- и анти-Мюсюлмански братя.

3. Добре би било дисертантът да включи в използваната литература повече източници от арабски автори (те са само четири), както и такива от България. Безспорно те щяха да обогатят анализа и да го направят по-автентичен.

Независимо от направените препоръки считам, че г-н ал Ноейми има доказана професионална експертиза, езиков потенциал и акумулиран анализаторски опит през дългите години на своята дипломатическа кариера. В тази връзка предлагам на уважаемите колеги от научното жури да присъдим научната и образователна степен „доктор“ по политология, в научно направление „политически науки, 3.3., на г-н Мохамед бен Али ал Ноейми.

София,
28.12.2016

С уважение:

(проф. д.ик.н. Владимир Чуков)